

ERSİN ÖZARSLAN İLE “ŞAİR” VE “ŞİİR” ÜZERİNE

Durmuş Beyazıt

- 1956 yılında Erzurum-Tortum'da dünyaya gelen şair, hikâyeci ve akademisyen Prof. Dr. Ersin Özarslan; ilk ve ortaöğrenimini Erzurum'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalında Prof. Dr. Ömer Faruk Akün nezaretinde hazırladığı “Bahaeddin Özkişi'nin Hayatı ve Eserleri Üzerinde Bir Araştırma” başlıklı lisans teziyle mezun olan Özarslan, bir süre Ege Üniversitesi Türk Dili Bölümünde okutman olarak görev yaptıktan sonra Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulunun Gazetecilik Bölümüne araştırma görevlisi olarak geçiş yaptı. “1876 Öncesi Gazete Dilinin Sentaksı” konulu yüksek lisans tezini hazırlamakta iken doktora yapmak üzere Amerika'ya gönderildi. Tampa ve Southern Colorado Üniversitelerinde yabancı dil öğrenen Ersin Özarslan, Columbia Üniversitesinde başladığı “Orta Asya Yeni Türk Yazı Dilleri ile Anadolu Sahası Türk Yazı Dili Üzerine Mukayeseli Bir Çalışma” konulu tez projesini Gazi Üniversitesinin kendisini geri çağırması üzerine yarıda bırakmak zorunda kaldı. Sonraki süreçte yeni Türk edebiyatı alanında akademik çalışmalarını sürdüren Özarslan; Erzurum Atatürk Üniversitesinde yüksek lisansını, Hacettepe Üniversitesinde ise doktora eğitimini tamamladı. Abant İzzet Baysal Üniversitesinin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalında dersler veren Özarslan 2016 yılında Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı olarak görevlendirildi. 2018 yılında, değişen adıyla, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne geçen Özarslan, 2023 yılında buradan emekli oldu. Ersin Özarslan bilimsel çalışmalarını; *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, *Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları*, *Osmanlı Araştırmaları (Journal of Ottoman Studies)*, *Türk Yurdu* ve *Türk Dili* gibi dergilerde yayımladı. Özarslan, akademik çalışmalarının yanında 2005-2014 yılları arasında Millî

Eğitim Bakanlığı Çocuk Yayınları Yayın ve Danışma Kurulu Üyeliği görevini de yürüttü. *Harsiyat* ve *Açık Pencere* isimli dergileri çıkardı.

Edebiyata şiirle adım atan Ersin Özarslan, ilk eserlerini Erzurum'daki mahallî gazetelerde yayımladı. Şiirin yanında hikâye, inceleme ve deneme türlerinde de eserler veren Özarslan, bu eserlerini *Türk Dili*, *Dergâh*, *Türk Edebiyatı*, *Edebiyat Ortamı*, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, *Yedi İklim* ve *Ay Vakti* gibi edebiyat ve kültür sanat dergilerinde okurların beğenisine sundu.

Dergilere baktığımızda gençlerin şiirle münasebet içerisinde olduğunu söylemek mümkün... Gençler arasında şiir, ilgisini giderek yükseltmekte. Yine de bugün şiir yazan herkesi, şair olarak görmek ne derece doğru?

Umumi bazı kanaatleri hatırlamakta fayda var. Son istatistiklere göre memlekette adam başına iki şair düştüğü hususundaki tevatürü mü öne almak lazım yoksa muayyen yaşlardaki her iki kişiden dördünün şair olduğu yolundaki söylenti mi, bilemiyorum. Ama bilinen bir şey var: Her nesil kendi türküsünü çağırır. Hâliyle “Her nesil kendi şiirini yazar.” gibi bir kalıbı tekrarlamakta bir beis yok. Bir süreden beri her neslin kendi şiirini yazdığını söylememek ne kadar mümkün ondan da emin değilim. Birkaç neslin aynı şiiri yazdığı hatta tekrar ettiği bir devri idrak ettiğimizi inkâr edebilir miyiz?

Pop müziği kavramına mümasil “pop şiir” kavramıyla adlandırılabilir bir çeşit manzumeciliğin hüküm sürdüğünü görmemek mümkün mü?

İnsanı, eşyayı ve çevreyi kendisi gibi idrak etmeyip başkaları gibi idrak eden, başkaları gibi gülüp başkaları gibi ağlayan nesillerin verimleri de özentiden ileri gidemiyor. Hâliyle kimin kimi niçin şair görmesi önemi yitiriyor. Kişinin kendine “şair” demesi, kendini “şair” diye takdim etmesi başka şey; şiiri seven değerini takdir eden “hasını ayak sesinden tanıyan” zevk ehlinin okuduğu mısraları tarttıktan sonra mübdiine şair demesi başka şey. Satırları alt alta üst

üste sıralayıp yığmakla oluşturulmuş metinlere şiir demek hatta bunları iyi cins kâğıtlara itinalı bir şekilde bastırmak, yazanı ve yazılanı yarınlara taşımadığı müddetçe, boşuna bir ümittir. Kişi elbette şairdir yazdığı şiirse...

Galiba birilerine şiirin kolay yazıldığı sanılıyor. Kolay da aslında ama sanıldığı kadar kolay değil. Adam şairse onun için şiir yazmak niçin zor olsun? Şiiri; şiiri bilen, onun şuurunda olan kabiliyetler yazar. Şiiri bilen şuur ve idrak sahipleri ibda kabiliyetlerinin verdiği imkânla duygu, düşünce ve hayallerini münasip bir tarzda ve kalıcı bir şekilde dile söze döken adama "şair" deniyor. Cerbeze-bi yüksek şairlerin diline gelen her söz şiir oluyor neredeyse. Hiçbir zorlukla karşılaşmıyorlar. Ama iyi şairler bile zaman, zemin, hava daha önemlisi ilham arayışında üstelik ceht ve gayretle geçirmişlerdir ömürlerini. Buna rağmen şiir temrinle mümarese ile elde edilecek bir zanaat değil. Kaldı ki zanaata bile kabiliyet gerekir. Adama "Sen şair değilsin!" deme nezaketsizliğine düşmemek lazım fakat kişiyi buna mecbur edenlere ne demeli! Şiir varsa şair vardır. Şiir yoksa şairden bahsedilemez zaten. Şair olmak başka, şair geçinmek başka.

Herkes kendi varını ortaya koyar. Gençleri pek takip ettiğimi söyleyemem ama takip edebildiklerim de gençliği ne kadar temsil ediyor bilemiyorum. İnsan sabah uyandığında o gün yayımlanan bir sürü şiir kitabıyla muhatap olabiliyor. Bu her gün böyle. Hepsini takip artık insan işi olmaktan çıktı, ferdin takatini aştı, kurum işi, teşkilat işi oldu.

Bazı gençlerin gıpta edilecek derecede şiirleri ve şiirle uğraşları malum. Şiirin ayaklarının yere basması, mısralardaki her imajın yaşanılan hayatı içermesi me-selesine gelmek istiyorum... Genel manada hayat, şairlerde nasıl bir tesire sahip, hayatın şiirde yeri nedir?

Sanatın kaynağı evvelemerde hayattır. Ama hayatın sanata bire bir yansımaları söz konusu olamaz. Sıradan hayatın, sanatkârın kendisi ve başkaları için anlamlı, değerli, güzel ve ilgi çekici olacak şekilde esere yansımaları söz konusu olabilir. Bu da sanatkârın hayatı nasıl gördüğü, nasıl görmek istediği hatta nasıl göstermek istediği ile açıklık kazanır.

Hayat, bir bakıma karalama, eserse onun temize çekme ameliyesi sayılabilir. Hayatsız eserin söz konusu olması zor hatta imkânsız. Ama eser de hayatın zabıt varakası değildir. Sanatkâr hayatı kendisine göre yeniden tanzim eder. Olmasını istediği gibi. Bozar, düzeltir, hayatta nadir görülen hatta görülmeyen, gerçekte mümkün olmayan duygu, hayal ve düşünce mahsulü unsurları ilave eder. Sanatkâr işlediği temleri ya doğrudan ya dolaylı olarak eserde işlediği hayata ilave eder.

Sanatıyla hayatını karıştırmayan, hayat unsurlarını sanatına yansıtmayanlar da söz konusu olabilir. Kişi sanatını duygularına, düşüncelerine de oturtabilir. Hayatında sanatı, sanatında hayatı kaynak ve malzeme olarak kullananlardan da söz edebiliriz. Yazmak için yaşayanlar ve yaşamak için yazanlardan da...

Hayatını sanatının malzemesi olarak kullananların eserine hayat birkaç tarzda yansır: İlki şuurlu bir şeklide, ikincisi kendiliğinden, üçüncüsü ister istemez ve gayrişuuri. Bazen bunların tamamının bazen bir kısmının yansıdığını görmek mümkündür. Necip Fazıl'ın *Çile*'sinde yine Necip Fazıl'ın duygu, düşünce, hayal ve tasavvurlarıyla ördüğü hayatından başka bir şey yoktur.

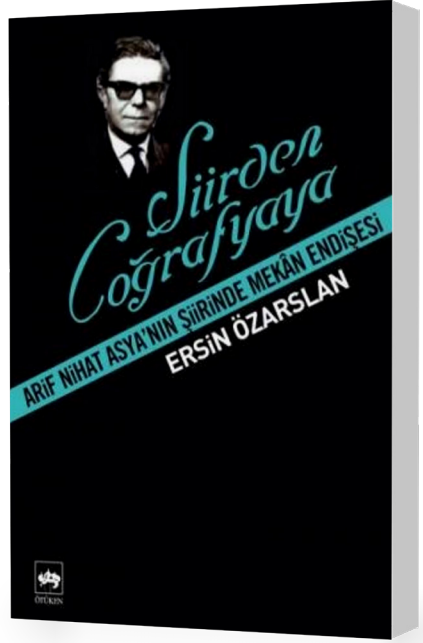
Hayatın esere şuurlu yansıması sanatkârın şahsi hayat unsurlarını bile isteye, şiirinde işleme, terennüm etmesidir. Eserinde söylediği her husus veya unsur şuurla seçilmiş, esere şuurla dâhil olunmuştur. Sanatkâr her mısrayı hangi sebep veya saikle niçin, ne zaman ve hangi şartlar altında yazdığını bilir. Şair bir bakıma eserini hayatının tutanağı hâline getirmiştir. Bunun en yaygın örneği halk şairlerinin, âşıkların şiirleri ve hayatlarında görülür. Bekir Sıtkı Erdoğan'ın başta "Hancı" adlı şiiri olmak üzere birçok şiiri böyledir. İlhan Berk'te de bu tavrı görmek mümkündür.

İkinci tarz şairin hususi bir ceht, gayret veya niyeti olmadan hayat unsurlarının şiire yansıması şeklindedir. Kişinin hayatı başka bir malzemenin şiire nüfuz etmesine müsaade etmeyecek kadar renkli, hareketli ve duygu yüklüdür. Sanatkâr hayatının dışında başka malzeme arama ihtiyacı duymaz.

Üçüncü tarzda kişi ibda malzemesine arayışına girdiğinde hayatı yazılamamış bir destan gibi önünde durduğundan hayatındaki olay, olgu ve meseleler ister istemez şiiriyet unsuru olarak mısralara akseder. Sanatkârın kesin bir tercih gayreti yoktur. Hayat karşısında istediği ve beklediklerini elde edemeyenler arzu ve beklentileri yanında ızdıraplarını da sanatlarına malzeme etmekten çekinmezler. Buna karşılık şevkini, sevincini, neşvesini, rüyasını sanatına taşıyan şairler de vardır. Ârif Nihat Asya, Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı gibi şairlerin bu tavrı yansıtan şiirleri vardır. Hayatını bütün cepheleri ve bütün çehreleriyle şiirine malzeme kılan şairlerin başında Nâzım Hikmet'i anmak gerekir.

Günümüz şiiri bir tekrarin içinde mi?

Taklide karşı değilim ama "imaj leşleri" diye bir şey var... Yani tahayyül ve tasavvur leşi... Ortada dönen o. Onun aşılması gerekmez mi? Onlardan iyilerini, onlardan güzellerini, derinlerini yazıp mevcudu aşmalı değil mi?

Yazılan veya yayımlananların benzerlerini her yerde görmek mümkün. Aynı imzadan çıkmış gibi. Bunun taklit olduğu kadar tekrar olduğunu da fark etmek lazım. Sanayide taklit, bir mamulün sahtesini imal etmektir. Sanatta taklit ise farklıdır. Resim sanatında aslını zorlayan hatta aslını gölgede bırakan tablolar her şeye rağmen taklittir.

Şiir söz konusu olduğunda, gelenekte taklit bir örneği çoğaltmadır. Örnek ortadadır ve şair onu, istidadiyla, çalışkanlığı ve maharetiyle çoğaltır. Bu çoğaltma teksir yahut sanayide olduğu gibi sahtesini üretmek değildir. Nazire geleneğinde buna çokça örnek var. Yani nazire bazen şiirin aslını yakalar hatta geçebilir. Nazire, şairin ceht, gayret, kabiliyet, cesaret hatta cüretine bağlıdır. Öyle mısralar ibda eder ki artık taklit olmanın ötesine geçer, yani nazirenin, tanzir edileni gölgede bırakma ihtimali mümkündür. Ama nazire olmanın ötesine geçemez. Bu husus Batı edebiyatlarında intihal sayılırken gelenekte nazire yerine göre bir "hulus çakma", bir itibar etme, yerine göre meydan okuma, kendini gösterme, rüştünü ispat etme işlevi taşımakla birlikte ama asla intihal değildir. Çünkü şair eserin nazire olduğunu beyan eder. Sözü, konuyu, hayali, tasavvuru çalmaz. Aynı çerçevede kendi sözünü söyler kendi hayal ve tasavvurunu ibda edip ortaya koyar. Bugün böyle bir şey yok artık.

Elbette herkes kendi hayatını, kendi yaşadığını yazar. Hayat kişiyi tatmin etmeyebilir, o zaman hayal, düşünce ve imkânların dışında şeyler tahayyül eder. Kişinin duygusu buna nasıl ve ne derece imkân tanıyor, kişi yeni şeyleri hangi duygularla tasavvur edebiliyor? Duygu sürükleyici ve yaratıcı bir unsur olarak şiirde nasıl bir atmosfer meydana getiriyor? Yani, şair, duygunun rolünü gözle görülemez olmaktan çıkararak mısraya taşır, bir güç olarak ona alan açar, bunlar da esastandır.

Şiirin merkezinde tahayyül vardır ama bu tahayyül çarpıcı olmalı. Hayal tek başına yeter mi, hayır. Asıl olan sözün layık olduğu kalıbı bulmasıdır. Bunu yaparken de maziye, birikimi okumak başkasının birikiminden faydalanmak kişiye güç katar, kanatlandırır âdeti. His, hayal fikir diyor Yahya Kemal, doğru diyor. Kabiliyet tek başına yeter mi hayır tabii ki. Kabiliyeti değerlendiren eserdir. Eser kötüyse kabiliyetten söz edilemez. Okumadan değil Necip Fazıl, Behçet Kemal bile olunmuyor. Okuduklarından bir şey çıkarmak da adamda şiir kumaşı olmasına bağlı, o varsa okuduklarını sanat kalıbına döker, gölgede kalmaz, bir bakmışsınız çağlar aşmış olur.

Aşmak, şiirin mi yoksa şairin mi vazifesi?

Şiir tarihimizde bir devrin başka bir devri kapatıp yeni bir devri açması, şartlara bağlı olduğu kadar, şairlerin ve dönemin havasına da bağlı. Aşmak elbette şairin vazifesi. Eserin aşma, geçme, imkân ve iradesi yok. Daha iyisini, daha güzelini, daha çarpıcı olanını, yani görülmemiş, duyulmamış ve düşünülmemiş olanını yazan imkânsız imkân dairesine sokan şair mevcudu aşma ufkunu zorlar. Şiir önce, şairin zihninde, gönlünde, idrakinde, hayalinde, müfekkiki-

resinde hasılı bünyesinde vücuda gelir, orada imkânları zorlar, oradan dışarıya çıkmak için yolculuğu kollar. Şair de şiiriyle aşmak zorundadır elbette. Şiir, şiirle aşılar ama aşan şiir değil şairdir, eseriyle aşar. Şair önce kendini sonra başkalarını aşmak durumundadır. Umumiyetle iyi şairlerin her yazdıkları bir öncekinden iyi olur. Her eserleriyle kendilerini aşarlar. Bu yüzden onlara “iyi şair” denir.

Her yazar, bir gelenek içinde doğar. Geçmişle iletişim hâlinde olmak, bir imkân olduğu kadar, insanı yönlendiren, şartlandıran bir okuma sahası. Ne dersiniz?

Ne olursa olsun okumak her sahada önemlidir. Okumak mazinin değerlerinden istifade etmektir, maziye şartlı yaklaşmak değil. Okuyan gelenekten, birikimden haberdar olur. Maziden haberdar olmayan baştan başlamak durumunda kalır. Kişi bir kitabı eline aldığı anda maziye yönlendirmek için okuyor değil. Okumaya biçtiğimiz amaç maziye zenginleştirmekten ziyade kendini zenginleştirmek, kendini birikimle tahkim etmek olmalı. Sanatkâr okumakla birikimi tanıma birikimden faydalanma yoluna girer ve eseriyle birikimi geliştirme ve devam ettirme zincirine eklenmiş olur. Hâliyle mazi ve mevcudun birikimine dâhil olur. Fakat bu önemli değil, önemli olan sanatkârın birikime ne getirdiği, ne kattığıdır. Bugünü de yarımı inşa eden hayat veren bütün varlığıyla mazidir. Okumak mazinin deryasına dalmak, maziye güne mevcuda taşımaktır. Burada talihsizlik okumakla, mazinin yükünü yüklenmek ve sonrasında birikimden istifade edememektir. Mazi değerdir ama gün içinde de mazinin şekillenmesi söz konusu. Mazinin zenginliğinden istifade etmek başka, maziye gün içinde yeniden şekil vermek başka şeydir. İdeolojik tavır sahipleri maziden ideolojilerine zemin, kök yahut kaynak ve böylece gerekçe bulma gayreti güdebiliyorlar. Bu tipler maziye, devrin hakikatlerine aykırı olarak kendilerine göre inşa etmeye başlıyor, tarafgir davranıyor, hatta inkâra yönelerek bile isteye yıkıcı olabiliyorlar. Bazı gençlerde de bunun örneklerini görmek mümkün.

Yazarlık, eli yüzü düzgün bir yazı meydana getirmenin ötesinde bir uğraş mıdır? Özellikle şiir söz konusu olduğunda tarifiniz değişir mi?

Çağın imkân, şart ve mecburiyetleri herkesi bir şekilde yazar yani muharrir olmaya zorladı zaten. Bu şart ve mecburiyetler olmasa da isteyen kişi yazar olabilir. Yazarlık için evvela kalem gerekiyordu bir zamanlar sonra kâğıt ve mürekkep yazılacak yazı bu gerekliliği tamamlıyordu. Şimdi ise herhangi bir klavye, ekran, ağ sayfası ve temiz çıktı alınabilecek bir yazıcı, yazmak niyetinde olan herkesi yazar yapabilir durumda. Ama kalem imalatçılarından hâlâ yazar yok...

İsteyen herkesin yazar olmasında bir mahzur yok. Ama önce bu yazanların ne yazdığına bakmak lazım, sonra nasıl yazdığına. Yazarlık yazı faaliyetini iş olarak icra edenlerin mesleğidir. Yazarın yani muharririn yazdığını, yazı yazmayı bilen herkes yazabilir. Yazılacak şey bellidir. Şekli, biçimi hatta üslubu ve

hacmi bile. Mesela umumi olarak gazete, hususi olarak haber yazarlığı böyledir. Gazete yazarının düşünüp konu bulması, yani hayal edip itibari bir dünya yaratması gerekmez. Yazı olup bitenle, görülüp işitilenle, sorulup öğrenilenle yahut doğrudan müşahede ile sınırlıdır. Yaratıcılık gerektirmez. Yazdıklarının doğru, açık, anlaşılır ve elden geldiğince tarafsız olması yanında, güzel olması da gerekir. Yazı, ne kadar doğru olursa olsun güzel olmazsa okunmaz. Yazıyı okutan, güzel oluşudur, neyi anlattığı kadar “nasıl anlattığı” ile de okuyucuyu etkiler. Okunma hususunda güzellik daima öndedir. Belki de bu yüzden muharrir olunamayacağını muharrir doğmak gerektiğini ileri sürenler de vardır. Futboldan anlamadığım hâlde İslam Çupi, Tevfik Ünsî, Necmi Tanyolaç ve Sahir Özbek’in yazılarını yıllarca seve seve okumamı başka şekilde izah edemiyorum.

Yazı yazma faaliyetini bir iş değil bir ibda faaliyeti olarak icra eden yazarları muharrirden ayırmak lazım. Çünkü bunların işi basitçe muayyen konuları muayyen ölçü ve özellikte yazma, tahrir etme değil kendi özgün konularını konunun ruh ve tabiatına uygun bir dil ve üslupla ama güzelliği hedefleyerek kaleme almak yani telif etmektir. Şiir bunların içinde en hassasiyet gerektirenidir. Telif, tahriri aşan bir yazma faaliyetidir ve mutlaka ferdi bir kabiliyet gerektirir. Telifinde tahririn de güzel olanı yaşar ve yararını da çağını da aşıp gölgede bırakabilir. Bir şekilden kopan şiir sadece başka bir şekle girmiş olur. Şekilsizliğin de bir şekil, düzensizliğin de bir düzen, hatta ölçüsüzlüğün de bir ölçü olduğunu unutmamak lazım. Aruz, beyit, bent ve mısra düzenini yıktığı söylenenlerin hece ve satır düzenine esir olduklarının kimse farkında değildir. Mesela serbest şiir yazdığını zannedenlerin her mısrası hecenin duraklı veya duraksız bir kalıbına denk düşer. Türkçede hece sayıya bağlı olduğu için hecesiz mısra teşkili mümkün değildir. Serbest şiir, Batılı manada “free verse” Türkçede mümkün değildir. Bu açmazı görmeyen vezin aleyhtarlarının ya gözleri kör ya da utanmazlıkta sınır tanımıyorlar. Yoksa Türkçede serbest şiirden dem vurup yalanda ısrar etmezlerdi.

Şiirin, her devrin siyasi ve içtimai şartlarına bağlı, bir şekil ve kalıpla vücut bulduğu görülüyor. Şayet şekil, mananın bir surete bürünmesi ise bunu, şiirin şekilden kopması değil, formunu değiştirmesi olarak görebilir miyiz?

Şiirde şeklin önemini inkâr edenler olsa da şekil önemli bir mesele. Bu bir takdim meselesi olarak da görülebilir. Haşladığınız çift sarılı iki yumurtayı tahta çanakta, porselen tabakta, cam kâsede yahut kayık tabakta ikram etmeye benzer. Kimileri neyi uygun görürse onda ikram eder, kimileri en uygun kabı seçmeyi tercih eder. Bu şekil cehdinden başka bir şey değildir. Rahmetli hocam Mehmet Çavuşoğlu, “*Şeyh Galip’ten sonra bir hamle daha olsaydı Türk şiiri büsbütün anlaşılmaz hâle gelirdi.*” demişti. Şiir her devirde değişik sebep ve saiklerle belli bir şekilde söyleniyor. Şekli değiştirmenin de bir değeri, işlevi ve anlamı var. Mesela Orhan Veli aruzda Yahya Kemal’i aşabilseydi yahut aşabileceğine inansaydı şiirinin gelişmesi bambaşka olurdu. Orhan Veli, kendini

ve sınırlarını bilen biri, aruzda Yahya Kemal'i geçemeyeceğini anladı ve kendine bir çıkış yolu olarak şekli değiştirmeyi seçti. Şekli başlı başına bir değer hâlinde anlamlandırarak sürdürdü faaliyetini. Zaman onun başarılı olduğunu gösteriyor. Öyle ki Orhan Veli'nin tesiri Yahya Kemal'den daha yaygın olmuş hatta eline kalem geçiren herkesi şiir davasında iddia sahibine dönüştürmüştür.

Biraz da sizin şiir evreninizi sorgulamak istiyorum. Şiirlerinizde temsil kabiliyetinin geniş olmasını neye borçlusunuz?

Şiirlerimde temsiliyetin genişliği veya darlığının farkında değilim. Nasıl görülyorsa öyledir zannediyorum. Ama yazdıklarımı da yazma yahut söyleme kabiliyetimi de şüphesiz Allah'ın lütfuna borçluyum. Çünkü şiiri söylerken *"Bu şiir yahut bu mısralar şunu temsil etsin, bunu haykırınsın, şuna dayansın, şundan uzak dursun."* gibisinden bir niyet ve endişe duymuyor, bir beklentiye mahal vermiyorum. Öyle bir şey olsa zaten söylenen, şiir olmaktan çıkar, teknik manada bir beyanname hüviyeti kazanır. Şiirimi söylüyor, yazıya geçiriyor ve neşrediyorum. İnsanların, okuyanların yahut dinleyenlerin duyduğu, bulduğu, sevdiği yahut kızdığı veya ilgisiz kaldığı şeyler kendilerini bağlar. Çünkü birileri şunu görsün, şuna bağlansın diye peşin kararla yola çıkmıyorum. Bana bir ilham lütfedilmiş. İlham geldiğinde o ilhamın getirdiklerini, bir vedia olarak gördüğüm o ilham ve ihsan malzemesini dile döküyor, kendimce bir ifade kalıbına çekiyorum. Bunu yaparken güzel olmasını istiyor, buna gayret ediyor ve güzel olmasından başka hiçbir şey düşünmüyorum. Çünkü güzel olursa başlı başına bir değer olacağını farkındayım, güzel olursa ilgi göreceğini, dikkat çekeceğini, itibar edileceğini biliyorum. Gerisi takdirin işi. Hangi şiirin kimlerden revaç göreceği belli değildir. Her güzel şey herkes tarafından görülme-yebilir. Her güzel şiir okuyucuda ilgi uyandırmayabilir. Bunun dikkate değer bir misali merhum Ahmet Muhip Dıranas'ın başına gelmiştir. Malum Dıranas "Ağrı" ve "Olvido" gibi güçlü şiirler yazmıştır. Ama en fazla revaç bulan, iştihar eden şiiri şaka için mizah olsun diye karaladığı "Fahriye Abla" manzumesi olmuş, koca şair "Fahriye Abla şairi" olarak ünlenmiştir. Muhtemelen Dıranas'ın hayatında en büyük pişmanlığı "Fahriye Abla" manzumesini karalamasıdır. O manzumeyi hiç sevmediğini hatta "Fahriye Abla" manzumesinden nefret ettiğini bilen bilir. Çünkü koca şair istemeden kendi manzumesinin gölgesinde kalmıştır.

Şahsen şiirde temsil kabiliyetinin güzellikle orantılı olduğunu düşünenlerden yanayım. Yahya Kemal gibi olağanüstü bir şiir gayretinin, gökleri kuşanan bir ibda ankasının bile “*Ya Rabbi bana söz söyleme kudreti ver!*” diye yakarmasının ardında da bu vardır, diye düşünüyorum.

Bazı şiirlerinizde “yaşamak” denilen uğraş şiddetlenerek uç noktaya taşınıyor; “zor”, “imkânsız”, “ızdırıp” kavramları; bedel ödemiş bir insanın kelimeleriyle yerini alıyor. Bu şiirlerde hissî bir atmosfer ve canlılık hâkim. Şiirinizde kimler ya da neler var?

Şiirimi insan olarak yazıyor bütün insanlığı düşünerek söz söylemeye gayret ediyorum desem herhâlde haddimi zorlamış olmam. Şiirimde insan ve dünyası var. Şiiri ebedîliğin, sonsuzluğun peşinde bir ibda faaliyeti olarak görüyorum. İlla da bir işlev görsün diye şiir yazılmaz. Şiir, yazılır veya söylenir, okuyucudaki tepki veya tesir aynı zamanda onun işlevidir. Şairin fâni bir varlık olarak bir gün çekilip gideceği dünyada, kalanlar için kendinden bir ses bırakma, varlığını o ses aracılığıyla sürdürme endişesiyle de malul bir varlık olduğunun şuuruyla hareket etmediğini inkâr edemeyiz.

Şiir, araç olarak kurgulandığında da öyle olur herhâlde ama burada da kabiliyet ve başarı şarttır. Yapan yapar ama işlevin devri geçince şiir de manasını, tesirini ve söyleyişini kaybeder, bir bakıma anlamsızlaşır. Nâzım Hikmet’in başına gelen budur. Komünizm bittikten sonra Nâzım Hikmet’in yazıldığı devirde muayyen bir mana ve işleve sahip ideolojik şiirleri aynı işlevini sürdürüyor mu? Bu sadece bir devre mahsus tarihî bir malzeme olarak kalır. İdeolojiye bağlı şiir ideoloji yaşadığı müddetçe bir anlam taşıyor.

İdeolojinin emrinde değilim ama hayata bakışımın, hayattaki yerimin belirleyiciliği şiire dâhil. Yazmaya özellikle bir sebep aramamış değilim. İç baskı, itiş, bunlar insanda bir hâl oluşturuyor, plansız yerine yerleşiyor. İlhamı mısraya tatbik ediyorum. Ben hassaten “Vatanı, gurbeti, sevgiyi veya sevgiliyi yazayım.” demiyorum. Bende ilhamın getirdiği bedîi malzeme bir ibda fiili olarak dile, söze, şiire dökülüyor. O yüzden “Sen şunları yazmamışsın.” derlerse böhlan etmiş olurlar, gelseydi yazardım. Ahmet Haşim’e vatandan, milletten bahsetmiyor diyorlar ya öyle. Benim şiirlerimde insan ve dünyası, uydurma değildir, iç atmosferin, deruni havanın zuhuru şeklinde ortaya çıkar. Yazma, umumiyetle gece oluyor, haricî şartlar ne kadar etkili farkında değilim. Yalnız şu var, çok sakın bir yer dikkatimi dağıtmamış oluyor.

“Şiir ne kadar çok şey söyler, ne kadar genişlerse, bir şeyler bırakır dünyaya.” demek istiyorsunuz.

Şiir bir gevezelik faaliyeti değildir. Şiirin çok şey söylemesinin ölçü ve değeri mümkün olduğu kadar az sözle mümkünün sınırlarını zorlayacak kadar çok şey söylemesine bağlıdır. Bunun yanında şiirin söylediği kadar okuyucunun anladığı da önemlidir. Başka bir deyişle şiirin okuyucuya ne söylediğinden ziyade okuyucunun şiirden ne anladığı, şiiri nasıl anlayıp anlamlandığı önce

gelir. Şairin anlaşılması bu yüzden devirden devre değişiklik gösterebilir.

Şairin çağrı yakalaması şiirle mümkün mü?

Şairin anlaşılması, çağrı yakalamasıdır. “Çağrı yakalamak”, “çağrı söylemek” demek, “insan gerçekliğini yüksek seviyede idrak ve yüksek seviyede dille anlatmak” demek. Hangi insanı koyarsanız koyun şiirin karşısına o her devrin insanı gibi olmalı.

Tabii aynı gerçeği pespaye bir dille aktarmak herkesin kârı. Er kişi her kişi olmak meselesi... Sözü sanat seviyesine yükselten şuurdur. Şiirin şuur sahibi insanlara ulaşması ile de şiir sözünü söylemiş, muhatap kitle karşısında, üzerine düşeni yerine getirmiş olacaktır. Az ya da çok yerine getirmiş olacaktır. Tesirin az ya da çok olması zevk, kıymet sahipleriyle ilgili husustur.

Er kişi, hangi tür şair oluyor?

Er kişi burada “şair” oluyor tahmin ettiğin gibi. Er kişinin temsili, çok cephelik... Muhatap herkesin ötesinde bütün insanlık, yani her çağ. Şair mütekâmilidir. Şuur daha öndedir. “Bin yıl sonra okunmayacağımı bilsem tek satır yamay düşünmem.” diyen sanatkarın, altına giremeyeceği yük yok. Ama kaldırıp kaldıramayacağı gücüne, iktidarına, nefesine bağlı. Bunu yerine getirebilene de “er kişi” denir tabii.

Şuur mu, idrak mi, bilgi mi?

Şuur hepsinin üzerindedir. Malzemeyi pişiren kâmilîyet bu da tecrübeye dayanıyor. İdrak ruhî, hissî, bilgi umumîdir. Hususî olan şuurudur. Şair yongayı yontar. Yonta yonta veciz yapar. Şuursuz idrak de, şuursuz bilgi de esastan mahrumdur. Bilgiyi de idraki de ayakları üzerinde durduran, bir yöne yönelten, kararlı hâle getiren şuurdur. Onun için eskiler “Şiir bir şuur işidir.” demişlerdir.

Şairin son noktası şuur mu, şuardan sonra ne gelir?

Şuardan sonra eser elbette. Eser şuurun mahsulüdür çünkü şiir bir şuur işidir, bir şuur meselesidir denilmiştir.

Akıl, kabiliyet, kültürlülük için içinde değiller mi?

Aslında şuurunu oluşturan şeyler bunlar. “Akıl”, “kabiliyet”, “idrak”, “sezgi”, “duygu”, “düşünce”, “bilgi”, “görgü”, “hars” ve buna mümasil şeylerin terkibi şuurunu oluşturur. Akıl, mantık malzemeyi görme ve seçmede iş görür. Şiir çünkü yüksek bir kültür çevresi istiyor, kültür de orada. Yüksek bir kültürün yüksekliğini tayin eden donanımdır, bilgidir. Hangi bilgi ama? Seçkin, damıtılmış, seçilip ayıklanmış, tasfiye edilmiş. Şuurun ortaya koyduğu şeyler diğer şuurları kamaştırdığında herkes eyvallah etmek zorunda kalır. Seçkinlik de budur. Seçkinlik değerlilik demektir, zamanla öne çıkıyor, üstün bir sese ulaşarak diğerlerini gölgesinde bırakıyor. Yüksek şuura nasıl erişilir, onun tek yolu yok ki! Yaratılıştan da gelir ama ham duygu ve hissin yeni ve çarpıcı derecede

işlenmesi gerekir. Bunun için de bilgi, görgü ve teknik bakımdan kendini geliştirmeli şair. Şiirde ızdırap şart değil, celadetten gururdan da şiir çıkar basit şeyleri şiir hâline getirebilmek o kişinin özelliği ile ilgili. Rahmetli Sedat Umran “Ben eşyanın şairiyim.” demişti. Ben firketeye şiir yazmadım.

Şiir için illa iç atmosferi tetikleyen, tahrik eden, dışarıya çıkmasını sağlayan bir gerilime ihtiyaç yok diyorsunuz. Peki, yüksek bir şuura nasıl erişilir?

Herkeste baka baka bir gelişme söz konusu olur gibi geliyor bana. Bazıları kendilerini parçalasalar bile o şuura erişemezler. Bunun da sebepleri farklı olabilir. Acı, ulaşılamazlık, mahrumiyet içinde olma, kiminde gayret, kiminde hırs, kiminde artistik zevk, şairde farklı farklı tezahürler doğurur. Gerilime ihtiyaç duyan da olur duymayan da. Bu husus biraz da mizaç meselesi gibi durmuyor mu?

Şiir için, illa bir çatışma, trajedi gerekli mi?

Ali Şîr Nevayî'nin, Sultan Hüseyin Baykara'nın trajedisi ne idi? Goethe'nin trajedisi var mıydı? Biri vezir, diğeri hükümdar, sonuncusu âlim, sanatkâr, siyasetçi... Bâkî; “sultânü’ş-şuarâ”, kadı, kazasker. Hepsinin eserleri ortada. Sanatta trajedi şart değil. Ama trajediyi de şairler işliyorlar. Acısından başka sermayesi olmayan bir sürü şair var. “Her âşığın bir ahı var.” diyen kişi tam da bunu söylüyor. Âşık Gadin'in dışında çift kahramanlı aşk hikâyelerimizin kahramanlarının hiçbirine dünyada vuslat nasip olmamış hepsinin vuslatı mahşer gününe kalmıştır.

Tekrar duyduğun gün sesimi gökkubbede,

Hatırla ki mahşer günüdür

Ortalığa düşmüşüm seni arıyorum.

diyen şair kendi trajedisinden ziyade vuslatı mahşer gününe kalan âşıkların derdine yanmıyor mu?

Sizin hiç şiirlerinizde kaçış yeri oldu mu? Sadece size ait olan... Hayalî belde yani. Mekânı aşma isteği mesela.

Benim öyle bir şeye ihtiyacım olmadı. Bazı şeylerden gerçek hayat içinde kaçtığım için sanatta kaçışa ihtiyaç duymadım çok şükür. Ama hayalin önünü de tıkamıyorum.